

Зелена угода ЄС та продовольча безпека: імплементация підходу Farm to Fork і забезпечення права на достатнє харчування

Наталія ВОЛЧЕНКО

к.е.н., доц., доцент кафедри приватного
права та соціального забезпечення,
начальник відділу міжнародних зв'язків
Сумський національний аграрний університет

Чому це важливо для України?

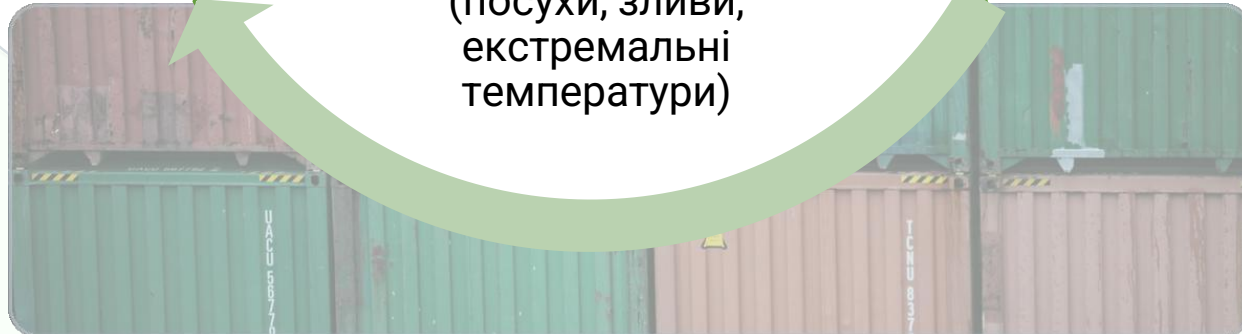

Харчові системи працюють під
множинними шоками

цінова та
логістична
волатильність

війна та
руйнування
інфраструктури

кліматичні ризики
(посухи, зливи,
екстремальні
температури)

Продовольча безпека

- ✓ безпечність
- ✓ доступність
- ✓ стабільність
- ✓ сталість

*Farm to Fork задає інструменти управління
ланцюгом «від поля до столу»,
а право на достатнє харчування —
нормативний стандарт оцінки рішень.*

Що саме порівнюємо: ключові концепції

1

EU Green Deal

"Парасолька" інтегрованих політик ЄС для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, що охоплює всі сектори економіки

2

Farm to Fork

Стратегія сталих харчових ланцюгів "від поля до столу" — ключовий компонент Green Deal для трансформації продовольчих систем

3

Право на достатнє харчування

Фундаментальне право людини, що включає адекватність, доступність, прийнятність та безпечність їжі. Держава зобов'язана поважати, захищати та забезпечувати це право

EU Green Deal

«Парасолька» політик клімат/довкілля/економіка/соц. вимір

Farm to Fork: інструменти

Стандарти та засоби контролю

Трасованість та дані

Інформування споживачів

Управління відходами

Продовольча безпека

FIVE A'S OF FOOD SECURITY

Інструменти

Механізми

Наслідки

Farm to Fork як матриця 4 блоків регулювання

Блок	Що змінюється (ядро)	для України
☐ 1) Безпечність і якість	Стандарти, контроль, відповідальність, відкликання	Як інтегрувати військові/екологічні ризики (контамінація, логістика) у нагляд і процедури?
☐ 2) Стійкість виробництва	Ресурсоощадність, еко-вимоги, клімат-адаптація	Які trade-offs для собівартості і продуктивності та які компенсатори потрібні?
☐ 3) Ланцюги і простежуваність	Трасованість, прозорість, належна перевірка, дані	Яка «мінімальна архітектура» простежуваності дає довіру ринку й керованість ризиків?
☐ 4) Споживач і доступність	Маркування, анти-greenwashing, втрати, ціна, доступ.	Як забезпечити just transition: сталість без регресивного ефекту для вразливих груп?

Цільві показники

Безпечність

Цінова доступність

Стійкість

Сталість

Регулювання має тримати баланс чотирьох цілей одночасно.

Договірні інструменти імплементації

Як "зелені" вимоги входять у реальні відносини

Імплементація Farm to Fork відбувається не лише через публічне регулювання, а й через **масове перепрошивання контрактної практики в агропродовольчому секторі.**

Договірні механізми стають основним інструментом впровадження екологічних та соціальних стандартів у повсякденну господарську діяльність.

Green clauses та ESG-вимоги у контрактах

Вимоги до походження

Документування джерел сировини,
підтвердження екологічних
методів виробництва, географічні
обмеження

Сертифікація та аудит

Обов'язкові сертифікати
відповідності, періодичні
перевірки третьою стороною,
системи внутрішнього контролю

Гарантії якості

Стандарти безпечності продукції,
відповідальність за недостовірні
заяви, механізми компенсації при
невідповідності

Карта правових вимірів імплементації

Безпечність і якість харчів

Гармонізація стандартів, системи контролю якості, відповідальність операторів, санітарні вимоги та процедури верифікації відповідності

Стійкість виробництва

Екологічні вимоги до агротехнологій, раціональне використання ресурсів, скорочення пестицидів, кліматична адаптація практик

Ланцюги постачання

Системи простежуваності (traceability), належна обачність у ланцюзі постачань, цифрова прозорість та документування походження

Споживач і доступність

Вимоги до інформування та маркування, запобігання харчовим втратам, забезпечення цінової доступності для вразливих груп

Відповідальність і комплаєнс у ланцюгу

Розподіл ризиків

Контамінація, невідповідність стандартам, порушення умов сталості

Механізми регресу

Право зворотної вимоги, штрафні санкції, процедури відкликання продукції

Захист споживача

Правдиве маркування, уникнення "greenwashing", право на безпечний вибір

Імплементація Farm to Fork — це масове перепрошивання **контрактної практики**, а не лише публічне регулювання

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

Три рівні дій для України

Рамкові політики та стратегії

Інтеграція харчових систем,
кліматичної адаптації та
безпеки в єдину національну
рамку політик

Регуляторні інструменти

Гармонізовані стандарти, система
інспекції, лабораторна
інфраструктура, цифрова
простежуваність

Інституційна координація

Міжвідомча співпраця: агросектор,
охорона здоров'я, соціальна
політика, освіта, місцеве
самоврядування

Критично важливо: Україна не може просто копіювати європейські норми. Потрібна розумна гармонізація з урахуванням **воєнних реалій, інфраструктурних втрат та пріоритетів відновлення.**

Sumy National
Agrarian University

Право на достатнє харчування як критерій справедливого зеленого переходу

Логіка trade-off:

Екологічні вимоги ↑ → витрати виробництва ↑ → ціна/ризик доступності ↑
→ *потрібні компенсатори (social safeguards)*

Компенсатори доступності

- адресна підтримка вразливих груп
- шкільне/соціальне харчування
- продовольчі програми в громадах

Мінімальні стандарти якості/доступності для соціальних закупівель.

Політика стимулів

- «умовність» держпідтримки: еко-практики + соціальна спрямованість
- підтримка дрібних виробників і кооперацій
- зменшення харчових втрат як інструмент сталості й доступності

Університет як knowledge broker і policy lab

☐ Університет: 3 ролі

1) Освітня

- модулі/мікрокреденшіали: комплаєнс, ESG, простежуваність

2) Прикладна

- правові клініки для МСП і громад: договори, маркування, закупівлі

3) Дослідницька

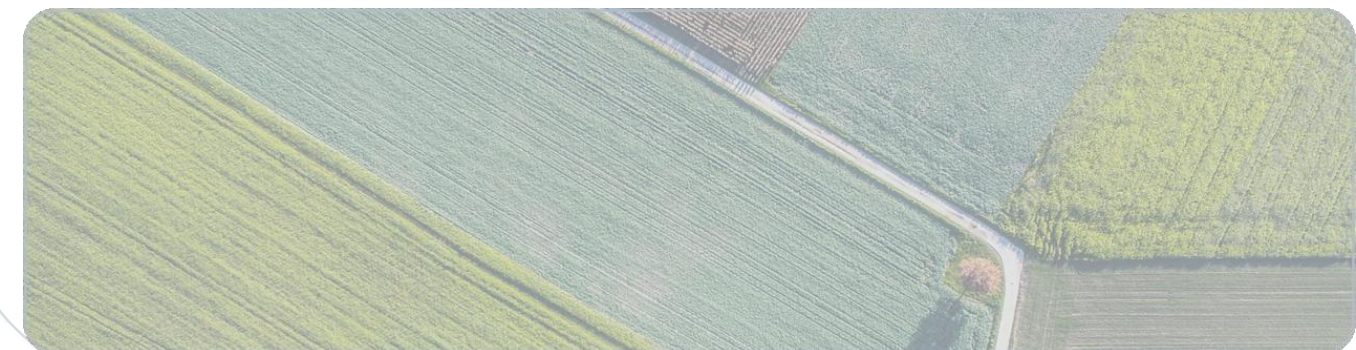
- оцінювання впливу через право на достатнє харчування
- міждисциплінарні кейси: ґрунти → безпека → право

☐ Громади: локальна харчова стійкість

- короткі ланцюги постачання
- локальні закупівлі для соціальних програм
- інфраструктура зберігання/холод
- програми кліматичної адаптації (вода, ґрунти)

Результат: менше втрат, стабільність доступу, підвищення довіри.

Від поля до столу: Європейський зелений курс для харчових систем України

Фундамент стратегії:
три ключові концепції

**Європейський
зелений курс
(EU Green Deal)**

«Парасолькова» стратегія,
що поєднує екологічні,
економічні та соціальні цілі.

**«Від поля до столу»
(Farm to Fork)**

Управління всім харчовим
ланцюгом: від виробництва
до споживання та
утилізації відходів.

**Право на достатнє
харчування**

Нормативний стандарт для
оцінки справедливості та
ефективності політики.

Чотири стовпи «Farm to Fork» для України

**1. Безпечність
та якість**

Впровадження стандартів
безпеки, контролю та
відповідальності за якість
харчових продуктів.

2. Стійке виробництво

Екологічні вимоги до виробництва,
ресурсоефективність та адаптація
до змін клімату.

**3. Ланцюги постачання
та простежуваність**

Прозорість та відстеження
продукції для довіри ринків
та кризового менеджменту.

**4. Споживач та
доступність**

Чесне інформування
споживачів, захист їхніх
прав та запобігання
харчовим втратам.

Головний висновок

“

**Ключовий пріоритет
для України — це
простежуваність і
відповідальність.**

Ці елементи є інфраструктурою
довіри та ефективного
управління ризиками.

«Що робити далі?»

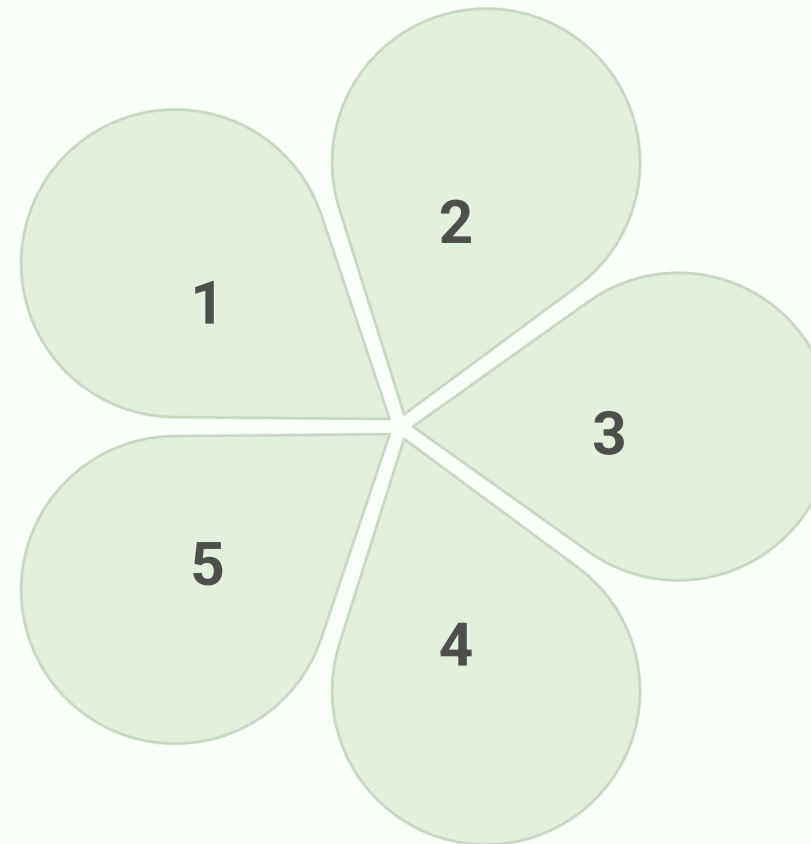
Ланцюговий підхід

Farm to Fork — це модель повного ланцюга.

Імплементация має починатися з простежуваності та чіткого розподілу відповідальності між операторами

Роль університетів

Університети забезпечують сталість змін через освіту, дисемінацію знань та прикладні рішення для громад і бізнесу

Контрактна практика

Стандарти працюють через договір + контроль + відповідальність. Необхідна масова перебудова договірних відносин у секторі

Тест на доступність

Право на достатнє харчування — тест якості будь-яких політик. Сталість без доступності = соціальна криза

Міжвідомча координація

Потрібна інтеграція "агро–довкілля–соцполітика–освіта" на державному та місцевому рівнях для системних змін

Sumy National
Agrarian University

Co-funded by
the European Union

Дякую за увагу!

Наталія Волченко

К.е.н., доцент

Кафедра приватного права та
соціального забезпечення

**Начальник відділу
міжнародних зв'язків**

**Сумський національний
аграрний університет**

[Суми, Україна]

Контакти

Email:

nataliia.volchenko@snau.edu.ua

Phone: +380660848418

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5748-972X>

Google Scholar:

https://scholar.google.com.ua/citations?user=liJw_b4AAAAJ&hl=uk

Scopus Author ID / ResearcherID:

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216710657>

